

Ellentábla

Emléktáblát avattak nemrégiben Szatymazon. Kamenszky Béla arcképet faragta ki rá a szegedi szobrász, Tóth Valéria, és szöveggel is aláírta, hogy az őszibarack meghonosítottjának szól a tisztelet. Szerencsés voltam, én tudósíthattam az emlékülésről és a táblaavatásról. Nem először lelkendeztem a barackhonosító hatalmas munkájáért, mint ahogy Torontáli János balástyai igazgató almatelepitéséért is tettem már, és remélhetően nem is utoljára, mert *mindkettejük munkáját korszakovátónak, tájátalakitónak tartom.* Az utókor nem tehet mást, legalább a kalapját emelje meg előttük tiszteleggel. Úgy érzem mindig, a hálás utókor beszél betűim mögül.

Kaptam most is egy levelet, nincs szívem elhallgatni. Rövid az írás, amennyi egy levelezőlapra ráfér, csak annyi. Ide idézem pontosan: „*A magam részéről szeretném megérni a szatymazi őszibarack, a szőlő és gyümölcs tönkretelődésének, mennyihemenetelésének ünnepélyét, és résztvenni rajta. Melyről, remélem, szintén közléssel lesznek, és kérem, részemre külön meghívót (személyesírt) biztosítsanak. Tisztelettel...*” Ha jól értem, kellene egy másik tábla is, esetleg az első mellé, a művelődési ház falára, amely ünnepélyesen mennezzel meneszti a tönkretelődést. Na, ha ilyen lenne, biztosan ott lennénk annak is az avatóján, és szívesen kijárnánk Levélről Ilonának is a személyes írti külön meghívót. Mert remélem, így érti ő is, és véletlenül se gondolja, hogy közünk lehet egyetlen emléktábla elkészítéséhez is. A barack, a szőlő és gyümölcs tönkretelődéséhez meg főleg nem.

Adatokkal nem szolgálhatok, csak amióta a lapnál vagyok, de biztosra veszem, a Délmagyar mindig is barackpárti volt, és soha egyetlen lépést se tett annak az érdekében, hogy a termő fák száma igen rövid idő alatt igen erőteljesen csökkenjen. Jól emlékszem rá, újságíróskodásom első évében már Szatymazon ülésezett a megyei képviselőcsoport, és kizárólag azt firtatta, hogyan fordulhat elő a *termelők kereskedelmi becsapása*. Tudva vagy tudatlanul, de minden későbbi tanácskozás az akkori érveket ismétli meg most is, de szinte ugyanúgy hiába. Nem tudom, honnan költözött belénk az igyekezet, de elrontani a jót elég jól tudjuk. Fájt a mi szívünk is, amikor láttuk, azt hiszem, ezt is Szatymazon, hogyan próbálta a tanyán élő ember, meg tudja-e enni a *borjú* az érett barackot, mert annyit se kapott érte, hogy érdemes legyen leszednie. Nagyon ügyes volt az a *borjú*, a magját ki is tudta köpni. Avval érvelt az akkori kereskedelem, azért nem veszi meg, mert nem kell a kutyának se. Azt hiszem, akkoriban mondták le arról, mégse legyen leszálló pályája a repülőeknek, mert minek vinnék külföldre, ha nem kell. Azt is írtuk ugyanakkor, hogy Apátfalván, Makón — a hozzánk legközelebbi, gyümölcsöt nem termő területekre gondoltunk említésükkel — nem lehet kapni egy szemet se. Inkább panaszkodtunk Újévtől Szilveszterig, hogy nincs rá piac, mint-hogy oda vittük volna, ahol lehetne. Nem jártam utána, de gyanítom, azóta se változott sokat a helyzet.

Akkor is fájt a szívünk, amikor láttuk, hatalmas traktor veselkedik neki a fáknak, és *kinyúvi* őket. Ügyetlenség lehetett, nem a sors keze, hogy a kihűző drótkötél fejbe csapta a rákötözőt. Igeret volt rá, hogy a sok apró tábla helyére összefüggő nagy tábla kerül, hiszen a nagyüzem nagy táblán jobban tud termelni, mint sok kicsin, és ezt egy pillanattal sem vitathattuk. Azt legföljebb, hogy a sok kicsi tábla elpusztításával sok kicsi gazda *szaktudását* is szemébe dobtuk, aki éppen Kamenszky Bélától tanulta tudományát.

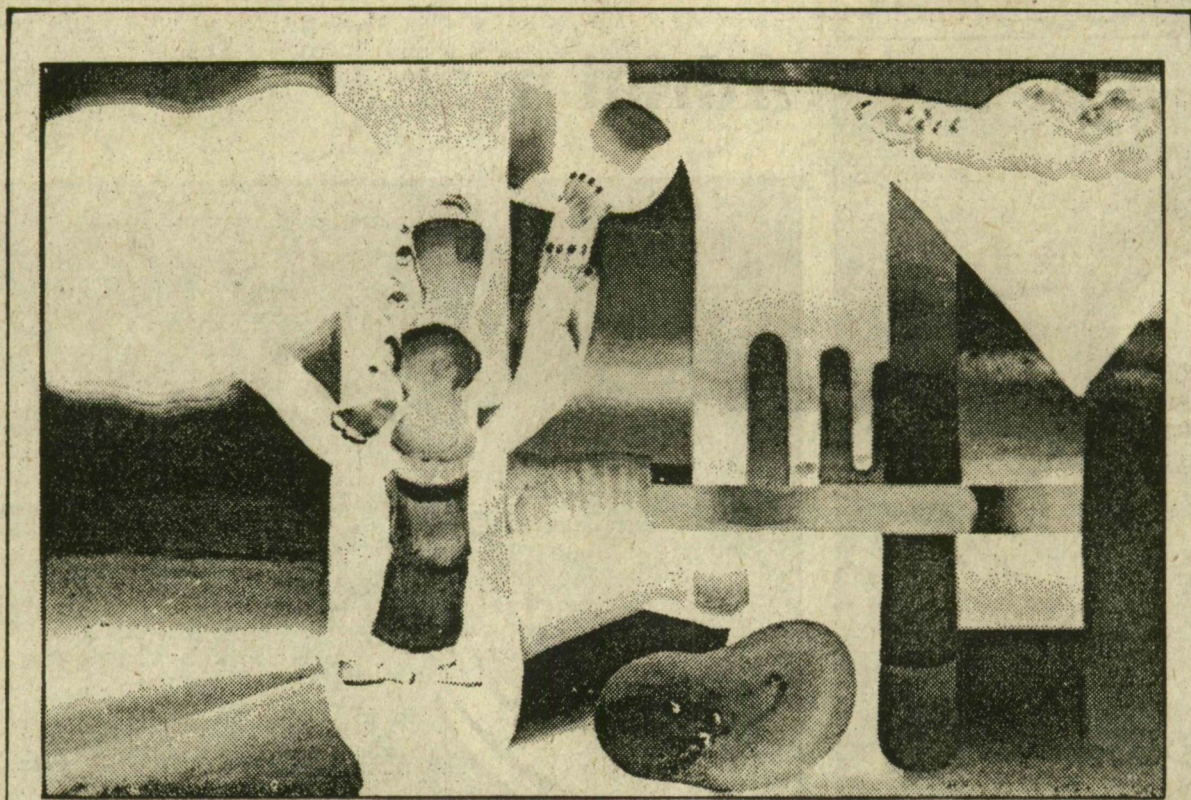
Szatymazon hatalmas vihar kerekedett akkor. Elvitte a forgószél a szövetkezet párttitkárát — állítólag termő bog volt az ujjai között, amikor levágták a barackfáról —, és arébb söpörte az elnököt is. Mindketten a barack szerelmesei voltak, de a hivatalos verzió akkor a nagy vihart az idők szelének minősítette. Való-

ban kerekedett a vihar nyomában jó néhány hatalmas tábla, és az ideci esztendő kivételével bőven is termett, de nem tagadhatjuk most se, hogy a kitépelt fák gyökerei az *emberek lelkebe kapaszkodtak*, és ezek a sebek — legyen most csak a levélírónk a példa rá! — azóta se gyógyultak be teljesen. Nem lepelt meg tehát bennünket az emlékülésen a minisztériumi előadó, amikor az ország őszibarack-állományának rohamos csökkenéséről beszélt, noha nem szatymazi példákat említett.

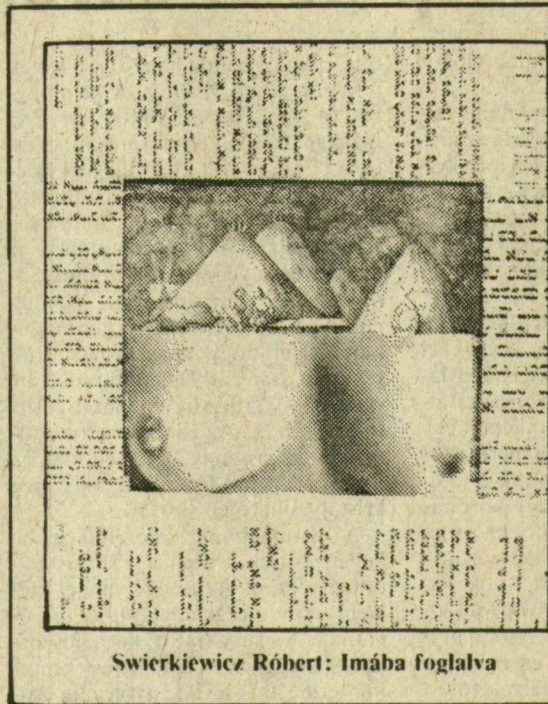
Tudták volna a falubeliek már akkor, hogy a nagyüzem pótolhatja ugyan a kisüzemi fákat a nagy táblájával, sőt kiváló szakértelemmel termőként meg is tarthatja azokat, de a kisgazdaságok ezerszálú szakértelemét eldobnia büntetlenül nem lehet? Lehet, hogy tudták, de az is lehet, hogy csak a lelküket fájlalták, amibe, mondom megint, a fák gyökere kapaszkodott. Tény, sok nagy tábla pusztult ki azóta a szomszéd községekben, az is tény, hogy a szatymazi szövetkezet később kiváló érzékkel megszervezte a háztájiban termelt gyümölcs értékesítését is, amire korábban megint nem gondolhattak, de a legnagyobb tény mégis az, hogy a börtüetető idők után mégis olyan esztendők jöttek, amikor szinte arany-áron lehetett csak őszibarackhoz jutni. Sajnos, mindig így van ez: minden rossz váltás árát a *fogyasztó fizeti* meg. Mert maga a termelő mit csinált? Kihúzták a fát? Beültetie a tanyaudvart is. Átírti a földiázásra, és néhány sátor alól többet árul, mint a nagyfűlű világban húsz holdról. Senki nem említette Kamenszky Béla örökségének ezt az ágát, pedig ez a legfontosabb: *rugalmasságot tanult* a gazdálkodó ember, hamar megérzi a változások előszelét is, és azonnal alkalmazkodik hozzá.

Az ország talán leggazdagabb falujaként emlegették annak idején Szatymazt, amikor barackja elindult meghódítani a világot. Térképre lehetne rajzolni a gazdagodás hullámaint a szomszédos falvakban, mindig-mindig távolabb, ahogy az új termelési kultúra haladt tovább. Most már nem számít a leggazdagabbnak, de elsősorban azért nem, mert mások is fölzárkóztak. Talán szegényebb se lett közben, mert a piachoz alkalmazkodás törvényét kitanult ember hamarabb megtalálja az érvényesülés lehetőségeit. Ha *ellentáblát* avatnának egyszer, ahogy levélírónk kéri, ezt a *rugalmasságváltozást* is rá kellene írniuk néhány szóban. Bár Kamenszky Bélának nem volt barackosa, akár élhetetlennek is csúfolhainánk miatta, az ő tudománya adta az *első lökést* a mindenbe megkapaszkodni tudáshoz. Eszerint tehát az ellentábla is őt magasztalná. Méltán.

HORVÁTH DEZSŐ

Biro Attila: Felhőszobrász

Swierkiewicz Róbert: Imába foglalva

ÁRPÁS KÁROLY

A képbe lépve

*eljön az ősz is
tarlósávok gyűrűzik
hiába hivalkodik
cimerével a tengeri*

*a megperzselt levelek
tavaszi zsendülést
idéznek — de kinek
nekik nincs több nyár*

*véresöpp csügg vesszőkön
méhek, darazsak mézes
körtén gyűlnek esett szilván
füstös a paprika*

*hurkod ökörnyál hullik
bozótba köd veszi magát
a harmatból hamarosan
dér lesz — keleti gyász*

Szegediek a Monarban

Mariann sir.

A többiek is kezdik türelmüket vesztetni, de ők még bírják. Pedig már éjjel egy óra van a marianuveki táborban, ahová kétnapos autóbusszút követően érkezünk. Mindenki fáradt, aludni szeretne, vacsorára nemigen gondolunk. Tudjuk persze, hogy azt a bizonyos pupillavizsgálatot el nem kerülhetjük, talán ezért is a beletörődés. Egy kábítószer-leszoktató telepre semmiféle drog nem juthat be, s a Magyarországról érkezőket is megvizsgálják. Ha valaki „elvarázsol” állapotban lépne közéjük, azt a pupillája rögtön elárulja — mondja a két táborlakó, aki zseblámpával végigvilágítja mindannyiunk szemét. A szigorúságot — senki sem kivétel — többen megalázzónak érzik. Tény, hogy a 31 fős szegedi küldöttségben vannak „drogos” fiúk is, de itteni „tisztaságukért” felelősséget vállaltak a csoport vezetői, orvosai. Egyébként őket is — a kábítószer-ellenes lengyel vendéglátók kollegáit — ugyanígy végigvilágítják. Mariann öt hónapos terhes, mégsem hisznek neki. Mariann ezért sir.

Pedig a lengyel drogellenes találkozóra utazók már Szegeden kaphattak némi izelítőt a várható állapotokról. A Szegedi Ifjúsági Napok idején vetített filmek bemutatták egy ilyen leszoktató tábor (Monar-telep) életét, s látszott: komolyan veszik a kábítószer-, nikotin- és alkoholizálmat. Mi is alkalmazkodtunk ehhez. „A lengyelországi narkómánia-ellenes utazás egész időtartama alatt betartom az alkoholra és bármilyen kábítószerre vonatkozó teljes absztinenciát” fogadtuk meg írásban valamennyien.

Más dolog azonban ennek betartása. Alig indultunk el, a dohányosok közfelkiáltással a cigarettát rögtön kivették a tilalom alól. Az emiat-

ti fenegyörgő feszültség hamar oldódott, s így cigarettával ugyan, de tiszta állapotban érkezünk a partokai Monar-telepre, vendégszákára. Aludni azonban alig tudunk, mert írásbeli fogadalom ide, bizalom oda — alaposan megismertettek minket a Monar-szigorával. Az még jólesett, hogy éjjel meleg vacsorával — és szeretettel — fogadták a magyar vendégeket, de aztán jött a kemény valóság. Először a motozás. Két táborlakó győződött meg arról, hogy az önként összegyűjtött és a telep előtt álló buszba kivitt cigarettákon kívül valóban nincs nálunk szivivaló. Aztán lámpázta. A nagy közös szobában — 31 földre terített matrac — éjjel 2 órakor néztek egy zseblámpával, szó szerint mélyen a vendég magyarok szemébe. Többen hazautazást emlegettek, de a nagy találkozó reménye végül is lecsillapította az indulatokat.

Ez a nagy találkozó Marianuvekben volt. Itt jöttek össze a kábítószerrel leszokni vágyó lengyel fiatalok négy napra, hogy megismerjék egymás életét, kicseréljék a Monar-telepek módszereit, s hogy együtt legyenek ők, a lassan-lassan elfogadott hálózat tagjai.

A szocialista országok közül elsőként Lengyelországban ismerték fel, hogy tenni is kellene a kábítószerterjedés ellen. A hazájában azóta már profétaként tisztelt Marek Kotanski az elsők között javasolta, olyan félig zárt táborok létesítését, ahová a leszokni akarók önként bevonulhatnak a gyógyulás idejére. Fellepésének eredményeként már hat évvel ezelőtt (!) megalakult az első Monar-telep, nem kevés vitát okozva a lengyel társadalomban. Kotanski azóta is szószólója a drogellenes

harcnak, s az általa meghirdetett „Tiszta szívek” mozgalma épp a teljes absztinenciát tüzte zászlajára. Eről beszélt legutóbb szegedi útján is, amikor városunkat e mozgalom nemzetközi központjának szemelte ki:

— Szeretném, ha Szeged a mozgalom nemzetközi központjává válnék. Azt is szeretném, ha ebben a törekvésünkben az egyház is támogatna minket. Ezért kerestem fel a püspök urat. És ezért kerestem fel Csongrád megye párt- és állami vezetőit is, a segítségüket kérve. Ne feledjétek: szeretlek benneteket! — mondta Kotanski, és a kapcsolatok erősítésére, helyszíni tapasztalatcsere-re hívta meg a Szegedi Drogambulancia munkatársait. Ezért utaztak Marianuvekbe 31-en Szegedről.

A csoport harmadát vezető, orvosok és pszichológusok adták. Az ügyvezető segítők — köztük jó néhányan a drogoktól nemrég szabadultak — ugyanennyien: S eljöttek ők is, akikért az egész utazás létrejött, az „érintettek”. Sántán, Gonosz, Lacika, Texi, a „Tanár úr”, és azok, akik számára lassan-lassan talán múlttá válik ez a veszély. Nem kellett beszélniük magukról most sem — mint ahogy a drogambulancián sem kérdezik őket soha —, csak hívták: látnak saját maguk, hogy igenis abba lehet hagyni. A hozzájuk hasonlók képesek arra, hogy a kör előrehaladtáig fölismerve tegyenek is valamit saját életük megmentéséért. Csak akarai kérdése.

A Monar-önkéntes.

A kábítószer elterjedt ma Lengyelországban is annyira, hogy a sok ezernyi fiatal közül sajnos elég sokan jutnak fizikai és pszichikai erejük végére. Akik ezen mégis változtatni akarnak, jelentkeznek az országos hálózat valamelyik irodájában. A kezelés ideje változik. Az első időszakban a „betegeket” 3–12 hónapig szinte elemeire bontják, esetenként még hajuktól is meg kell szabadulniuk. A drog hiánya (elvonási tünetek) néha drámai helyzeteket teremt, de akik önként idejönnek, tudják: a kábítószerfüggést csak a régi rossz enjük „ördögüzésével” lehet elérni.

— Tíz évig szívtam marihuánát. Elvesztettem anyámat, testvéremet, mindent. Se ruhám, se pénzem, se barátom nem maradt. Napjában többször kellett magamat „belőnom”, annyira a szer rabja lettem. Ilyenkor — a ritka józan pillanatok egyikében — az embernek döntenie kell. Hát itt vagyok — mondja Marius, aki 47(!) kiló volt, amikor Monar-lakó lett. Most ünnepli egyéves „fölszabadulását”, ahogy ő nevezi beszélgetésünk napját.

Ez az őszinteség egyébként mindig zavarba hozta csoportunkat. Ők felismerték, hogyha az ember megnevezi félelmének forrását, akkor talán nem is annyira fekete az ördög. Mi eleinte csak ámultunk e torokszorító önmarcangoláson, aztán bennünk is kinyíltak a gátak. Négy napig beszélgettünk, s alig vetült észre, hogy önmagunk élete e vizsgálatok tárgya.

VASS ISTVÁN